



# FÖRVALTA, FÖRSLÖSA SIN GÅVA

**Erik Bergqvists nya diktsamling *Tingens instanser* är stram och genomkomponerad. Edith Söderström har läst den, kämpat med dess slutenhet och abstraktioner, men också hänförs i de gläntor där diktjagets sårbara, ärliga själv, ger sig till känna. Läs eller lyssna till hennes recension!**

---

[Lyssna på recensionen? Klicka på pilen!]

---

I Andrej Tarkovskijs *Spegeln* finns en scen som jag ständigt återkommer till. Kanske mer för dess gåtfullhet än för något annat. Det är när filmjaget i ett tillstånd mellan dröm och vakenhet mot slutet av filmen återbesöker sitt barndomshem. Någoting med kompositionen triggas en djup, inre igenkänning hos mig – kamerans trevande sökande från rum till rum, de fladdrande gardinerna, den av drömmen förskjutna ljudbilden. En känsla av att befinna sig i det hinsides och samtidigt alldeles tätt inpå en levd erfarenhet.

”Det ohyggliga finns alltid inneslutet i det sköna, liksom det sköna alltid omfattas av det ohyggliga. Detta fantastiska närmast absurda motsatsförhållande som genomsyrar livet får i konsten manifesteras som en på samma gång harmonisk och spänningsladdad enhet. Bilden gör det möjligt att känna denna enhet där allt existerar tillsammans och flyter över i vartannat.”

Orden är den ryske filmkonstnärens ur boken *Den förseglade tiden*, apropå bilden som liknelse. Jag kommer att tänka på det när jag läser Erik Bergqvist. På bilden och dess egenvärde, i poesin.

Det är drygt tjugo år sedan Erik Bergqvist gjorde poesidebut. *Nedfrysningens konst* utgiven på blygsamma Ruin förlag visade sig bära raka vägen till poesiparnassen. Dess rytmprecisa ”klippning” mellan inre och yttre världar, stämningar och bilder svarade perfekt mot det nya seklets popkulturella estetik. En estetik utifrån vilken varats skönhet bäst förstås i det återblickande, filmiskt återgivna.

I samma debut anades samtidigt ett inneboende motstånd, riktat mot det egna diktandets svärmiska tendenser. Den plötsliga och oväntade abstrakta vändningen hade redan kommit att bli en del av Bergqvists signatur. För lika mycket som dikten med känslig exakthet återgav världen i sin sargade prakt, tycktes den i en slags tarkovskijesk anda sträva bort från det fattbara, konkreta mot det mystiska: ”Glömskan dov, som på ett flygfoto./ Fördragna gardiner. Allt obekant./ Det måste finnas en annan ingång./ Ett rum nedsänkt i öppenhet.”

Sedan debuten har Bergqvist fortsatt att utforska sitt poetiska kall. Ytterligare sju diktsamlingar har hunnits med. Bland annat den finstämda trilogin från 10-talet: *Skingra*, *Inte är vind* och *Skuggas vikt*. Den inre spänning som gav sig till känna redan i debuten – behovet att spegla den faktiska världen och behovet att skriva sig fri från den – har med tiden kommit att manifesteras sig allt tydligare. För även om den senare Bergqvist ännu präglas av ett lyriskt driv, en slags dandyism med öga för det patinerat sköna, finns det här också en större återhållsamhet. Det målande bildspråket står alltmer tillbaka för det mystiskt tillslutna.

*Tingens Instanser* som utkommer i år på Nirstedts förlag är inget undantag. Redan titeln, det närmast klanglösa mötet mellan det ålderdomliga *ting* och det byråkratiskt färgade *instans* ger en fingervisning. Sannolikt åsyftas den mer filosofiska innebörden av ordet instans – enträgenhet. Eller så rör vi oss mot ursprunget, grekiskans *stasis* som står för opposition, invändning. Oaktat är det ett namn som slår vakt om sig. Som inte låter sig tydas eller förstås utan åthävor.

Öppningssviten *Origo* består av tolv åttaradiga dikter, grafiskt rektangulära i vilka diktjaget närmast terapeutiskt stiger ner i ursprungsmörkret, ser på sig själv och på sina olika bevekelsegrunder. Den nummerlogiska leken skänker tveklöst en viss mystik åt det sagda (greppet får mig att tänka på *Alfabet* av Inger Christensen med dess intrikata matematiska nycklar), samtidigt signalerar formen slutenhet, som om varje box måste forceras för att ge vika. Radbrotten är plötsliga, musiken står tillbaka för formen. Dikterna värjer sig, som ett argt barn när man vill krama om det.

**erinra sig som en annan, helga  
ersättaren. inte är det bedrägeri.  
det är hunger. aktning för det  
kuvade, passagen du vek förbi.  
att där vara ingen, därför möjlig.  
askes och utsvävning i viktlös**

## **beblandning. i gläntan den undkomna hjortens bild.**

Vem har diktjaget blivit? Kunde han ha varit någon annan? I gläntan gäcker oss den överlevande hjorten – en mångbottnad bild som snyggt kontrasterar tankegodset i föregående rader. Åter visar Bergqvist prov på sin känsla för det samtida – användandet av hjorten känns mer som en blinkning till populärkulturen (där den gärna står som symbol för den stumma/försvarslösa naturen) än en antik referens. Tidens obeveklighet pulserar som en mörk il, genom hela sviten.

I andra delen *Ur Solens dagbok* sker ett temposkifte. Partiet består av kortare dikter, ordnade efter bokstäverna i det grekiska alfabetet. Också dessa slutna, aviga med som jag tolkar det, ibland medvetet tvära rader. Dikterna vacklar fram som fragmentariska iakttagelser, ett sömndrucket babbel, självupptaget, deprimerat: ”regnbågen. den låtsas. och jag/ kan inte söndra, bara förmera/ min inbillning.”

Det är först när jag når fram till *Inifrån grafen* som verket sänker garden något. Här presenteras jag för tio konventionellt betitlade dikter, en uppkallad efter den burgundiske tonsättaren Josquin de Prez, en annan ”Kromatiskt” klingar tonsättarlingo, ytterligare en annan är döpt efter en blomma ”Gulmåra”. Det är klassisk tematisk diktning så som den såg ut när poeten själv växte upp – inte särskilt tidsenligt kan man tycka – men jag köper ändå det anakronistiska tilltaget. Det finns en ärlighet i det som tilltalar mig. I *Inifrån grafen* återfinns också titelspåret ”Tingens instanser”. I denna dikt försöker poeten ge ord åt avförtrollningens mekanismer. Han gör det med den upplystes deprimerande klarsyn.

/.../

### **Men just nu, en pauserad**

**vintermorgon, utsänder de  
ett enkelt men väldigt memento:  
att deras kod vilar på intet. Se oss**

**så noga du kan, säger slevan  
rödlöken och den kitchiga  
ministatyn av Pallas Athena.**

### **Du blir du i förgängelsen**

Verket förseglas av ytterligare tolv grafiskt boxade dikter, åter under namnet *Origo*. Därefter följer *Coda-gnistregn, avfall* (nästan 20 sidor) som i sin tur följs av en sista, mycket vacker dikt ”Förmiddag...”. Några sidor in på codan börjar jag emellertid flacka i min uppmärksamhet. Med tanke på den densitet som

verket uppvisar, är det knappt att jag orkar. Tvärtom mot vad man hade kunnat vänta, visar sig codan i sin fritt flödande tanke vara mindre av ett avrundande musikaliskt tillägg och mer av ett slags ångestutlopp. Och även om det har sina poänger att i formen försöka få fatt i något av uppgivenhetens, depressionens navelskådande ältande, hade kanske en lite stramare redigering inte skadat här.

Om än skiftande till sin form är tematiken sammanhållen, verket igenom. Fram träder ett diktjag som i förtvivlan försöker orientera sig i en värld där spirande gryningsljus blivit obarmhärtigt skymningsljus. Det är som att poeten gör ett försök att på en gång påtala varats brist på poesi och upphöja denna insikt till poesi. Det är en motsägelsefull och svår uppgift att ta sig an. Stundtals som i dikten "Tre utbyggda speglar" ur *Inuti Grafen* lyckas det riktigt väl. Här ges avförtrollningen av den stora världen ett vemodigt, bedagat sken.

/.../

**Stora främmande städer. Och regn. Foajéers  
dåsiga pedanteri, åtrå till någon du talar med  
över ett glas, det varar ett dygn, klättrar som  
en vanvettig melism i förståndet. Och så regn:**

/.../

Att bjuda in läsaren som en *peeping Tom* till den tillfälliga förbindelsen – bara för att i samma andetag avkläda den i all sin ytliga förgänglighet, är effektivt. Tematiskt är det en perfekt bild för hela samlingen. Och hur ljuvligt är det inte att få smak av denna känsligt tecknade hotellvistelse-tillvaro? För är det något Bergqvist behärskar så är det att frambesvärja poetiskt laddade bilder, att vara i det fotografiska flödet, utan att bli överlastad eller pårlig. Han gör det dessutom med en lätthet som väcker avund.

"Konstnären är en tjänare som alltid strävar att återbörda den gåva som tillfallit honom som om ett under hade inträffat.", skriver Tarkovskij vidare i sin bok.

En måhända lite föråldrad utsaga, men i all sin romantiska anspråksfullhet inte helt opassande i sammanhanget. Min invändning vad gäller Bergqvists nya diktsamling är nämligen hans uppenbara ovilja att värdesätta eller bejaka sin "gåva". Ofta upplever jag att poeten bakom *Tingens Instanser* spjärnar emot sig själv. Onödiga otympligheter tillfogas verket. De i tidigare samlingar så eleganta abstrakta vändningarna är för många och för opaka. De tenderar att stänga verket snarare än att öppna det, som att de ägde ett egenvärde. Därtill är det ett sjå med ord som ska slås upp, nyformer som ska dechiffreras, referenser som ska förstås. Misstanken att dikten försöker bevisa sig inför en bestämd skara läsare (läs andra manliga tänkare) går inte att skaka av sig. Diktens avighet blir då mer till en pose, än ett ärligt försök att hitta nya vägar för skrivandet.

Med detta sagt, när Bergqvists slitning mellan förnuft och känsla gestaltar sig bortom det tänkta, när Bergqvist låter bildhuggaren – den sensible drömmaren, få fri lejd, skapar han poesi att värna och älska. Att som en ärjad talisman, varsamt lägga under kudden.

Inte minst tar jag med mig verkets avslutande dikt. Med en lyrisk precision som får mig att tänka på Schubert i sina sena impromptun, uppenbarar poeten den plötsliga ljusgläntan som en parallell rörelse, eller kanske snarare pendang till det kvalfulla. Diktjagets sårbara, ärliga själv ger sig till känna. Står svajande och ser med stadig blick på mig. Och förmiddagens ljusgråa mildhet – en gång vass och oländig – är åter ljusgrå och mild.

### **Förmiddag, fågelskuggor Pronomen på drift**

**Svårt att slå fast något  
svårt att slå bort också**

**Du höjer ett par fingrar bara  
som om du ville betala**

**Du har antagligen redan betalat**

**Och det är något nytt med platsen  
gatan, hela förmiddagen, en liksom  
anvisande transparens**

**Geometriskt lugn, enorma ljusfält**

**regnsalar**

**där fortsätter året**

---

*Tingens instanser*  
Erik Bergqvist  
Nirstedt/litteratur, 2021